

Opportunities and challenges of developing urban spaces for women (case study: women's centers and parks in Tehran)

Zahra Zare¹

*Assistant Professor, Department of Social Sciences, Tehran East Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran
(Corresponding Author)*

Abstract: *Women's urban spaces are implemented as a solution for the development of women's activities, especially in the field of leisure and sports, so that women can use urban spaces more by reducing some customary and religious restrictions. This research tries to examine the field findings and the opinions of experts and informants to gain an understanding of the opportunities and challenges of these spaces. The research method is mixed and qualitative. Documentary methods and practical and collaborative research have been used. In the documentary part, the findings of 22 articles of the last ten years have been used, and in the practical and collaborative research, the opinions of 40 key informants in this field have been used. The branch of data analysis is qualitative content analysis and SWOT analysis. The findings show that women need and are interested in these spaces. However, there are some weak points such as: inappropriate location, insufficient description of services and program, and how to interact with participants and women. Weak public trust in the municipality and government institutions, not prioritizing women's issues and emphasizing sloganeering and advertising approaches and the desire for bisexual and family spaces are some of the challenges of these spaces.*

Keywords: *opportunities and challenges, urban space, women's parks and spaces, Tehran city.*

¹ Email: zahra.zare2006@gmail.com (Corresponding Author)

فرصت‌ها و چالش‌های توسعه فضاهای شهری ویژه بانوان (مورد مطالعه: مراکز و پارک‌های ویژه بانوان در تهران)

زهرا زارع^{*۱}

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۳/۰۲/۰۵

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۲/۱۰/۰۹

چکیده

فضاهای شهری ویژه بانوان به عنوان راهکاری برای توسعه فعالیت‌های زنان خصوصاً در زمینه اوقات فراغت و ورزش، در جهت کم رنگ کردن برخی محدودیت‌های عرفی و مذهبی، برنامه‌ریزی و اجرا شده است. این تحقیق تلاش می‌کند تا بررسی یافته‌های میدانی و نظرات کارشناسان و دست‌اندرکاران به شناختی از فرصت‌ها و چالش‌های این فضاها دست یابد. روش تحقیق ترکیبی و کیفی است و از روش‌های اسنادی و تحقیق عملی و مشارکتی استفاده شده است. در بخش اسنادی از یافته‌های ۲۲ مقاله ده سال اخیر و در تحقیق عملی و مشارکتی از نظرات ۴۰ نفر از مطلعین کلیدی در این زمینه استفاده شده است. شوبه تحلیل داده تحلیل محتوای کیفی و تحلیل سوات (SWOT) است. یافته‌ها نشان دهنده نیاز و علاقه زنان به استفاده از این فضاهاست، هرچند نقاط ضعفی در خصوص مکان یابی، شرح خدمات و برنامه و نحوه تعامل با مشارکت‌کنندگان و بانوان وجود دارد. ضعف اعتماد عمومی به شهرداری و نهادهای دولتی، اولویت نداشتن مسائل زنان و تاکید بر رویکرد شعاری و تبلیغاتی و تمایل به فضاهای دوجنسیتی و خانوادگی از چالش‌های این فضاهاست.

واژگان کلیدی: فرصت‌ها و چالش‌ها، فضای شهری، پارک‌ها و فضاهای بانوان، شهر تهران.

مقدمه

اصطلاح فضای عمومی برای توصیف آن دسته از فضاهایی از شهر مانند خیابان‌ها، پارک‌ها، میادین و ساختمان‌های عمومی که برای عموم آزاد بوده و برای همه قابل دسترس است، بکار می‌رود. این اصطلاح در تقابل با فضای خصوصی که دسترسی به آن محدود شده است، تعریف می‌شود. (حبیبی و علی پور شجاعی، ۱۳۹۴).

از نظر تاریخی در ایران فضای عمومی با مردان و فضای خصوصی با زنان هم‌نشینی دارد. زنان به دلایل مختلف از حضور گسترده در فضای عمومی منع می‌شدند؛ امروزه با افزایش تحصیلات و اشتغال زنان و تغییر نگرش زنان و جامعه، فضاهای عمومی

^۱ استادیار گروه علوم اجتماعی واحد تهران شرق، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران (نویسنده مسئول).

یک قلمرو مردانه محسوب نمی‌شود، اما همچنان چالش‌هایی برای زنان در این زمینه وجود دارد، ایمنی، امنیت، مردانه قلمداد شدن بعضی فضاها یا زمان‌ها (مثلاً صبح زود یا شب)، کمبود تسهیلات شهری و برخی عوامل دیگر، بازدارنده حضور و مشارکت زنان در فضای عمومی است. امنیت، دسترسی، نظم فضایی و کالبدی، اختلاط کاربری و در نهایت سرزندگی اجتماعی، نقش مهمی در انتخاب فضای عمومی شهری توسط زنان، حضور و استفاده آنان از فضای عمومی ایفا می‌کند (گونی و سماکوبات، ۲۰۱۵؛ روشن و همکاران، ۱۳۹۴؛ گلی و همکاران، ۱۳۹۳؛ هاشمی و همکاران، ۱۳۹۳ و نادری، ۱۳۹۲). حس امنیت زنان در فضای عمومی به واسطه بهبود شرایط محیطی و معماری، تغییر رفتار اجتماعی و سیاست‌های دولت محلی افزایش یافته است (لمبریک و تراورز، ۲۰۱۴؛ فلاح و کاوه، ۱۳۹۴). در همین راستا رهیافت عدالت جنسیتی امری است بدون مرز و فراگیر که در صدد اثربخش کردن موقعیت زنان است. در واقع الزم است که نظام شهری در مسیر جریانسازی برابری جنسیتی حرکت کند. جریانسازی راهبردی است در راستای برابری جنسیتی و این امکان را برای زنان فراهم میکند تا در فضای شهری حضور یابند و از امکانات و منابع بهره‌مند گردن. (با عزم و همکاران، ۱۴۰۱).

زنان نیمی از جمعیت هر جامعه را تشکیل می‌دهند و بواسطه نقش‌های خانگی و اجتماعی خود سهم مهمی در پویایی جامعه دارند و بر همین اساس نیازها و خواست‌های آن‌ها و نیز برآوردن آن‌ها یکی از ضرورت‌هایی است که در هر جامعه ای باید به آن توجه شود. در این میان امنیت و اوقات فراغت دو مقوله مهم و جدی محسوب می‌شوند. زنان بواسطه مسائل عرفی و مذهبی در کشور ایران همواره چالش‌هایی در زمینه استفاده از فضاهای عمومی شهر داشته‌اند، که در مواردی کاهش ارتباطات اجتماعی، گذران نامطلوب اوقات فراغت، افزایش بیماری‌های جسمی و روانی، افزایش تنش‌های خانوادگی، کاهش مشارکت اجتماعی زنان و ... را نیز به دنبال داشته است.

در شهرهای مختلف و به ویژه تهران ایجاد و توسعه فضاهای عمومی شهری ویژه بانوان در دستور کار قرار گرفت. از جمله شهرداری تهران در جهت بهبود و تسهیل حضور زنان اقدام به راه‌اندازی پارک‌های ویژه بانوان و مراکز شهربانو کرده است. بندهای ۴ و ۵ راهبرد پانزدهم برنامه ۵ ساله اول و طرح جامع شهر تهران "در الزام مدیریت شهری با اتخاذ تدابیر ویژه برای تسهیل زندگی دختران و بانوان تهرانی از طریق فراهم نمودن زمینه‌های بهره‌مندی ایشان از امکانات و فضاهای شهری" و بخش بیست و یکم ماده ۲۲۸ برنامه ۵ ساله دوم شهرداری تهران مبنی بر احداث پارک‌های بانوان در هر یک از پهنه‌های شهر تهران تا پایان برنامه اشاره کرده است. هدف از راه‌اندازی این پارک‌ها: ارتقاء و بهبود کیفیت زندگی بانوان و دختران در شهر تهران؛ ایجاد فضایی امن جهت ارتقاء فعالیت‌های اجتماعی، فرهنگی، تفریحی و فراغتی بانوان و دختران؛ ارتقاء سلامت جسمانی، روانی و اجتماعی بانوان؛ سالم‌سازی و غنی‌سازی اوقات فراغت بانوان از طریق برنامه‌های گروهی، ورزشی و تفریحی؛ ایجاد خوداشتغالی برای بانوان از طریق برپایی کلاس‌های آموزشی و ایجاد فضاهای فروشگاه‌ها و نمایشگاهی؛ افزایش اعتماد به نفس و خودباوری میان بانوان و دختران از طریق حضور در فضاهای جمعی و گروهی ذکر شده است.

بسیاری از تحقیقات اخیر در ایران با دید مثبت به مسئله اختصاص فضاهای شهری به زنان پرداختند و آن را با توجه به شرایط جامعه ایران مناسب دانسته و اثرات مثبت آن را بیشتر می‌دانند و برخی بر جنبه‌های منفی آن بیشتر صحه گذاشته‌اند. از جمله: مزایای اجرای ایجاد فضای‌های زنانه را آزادی عمل بیشتر (کرمی و همکاران، ۱۳۹۹؛ معینی و همکاران، ۱۳۹۵)، پیشرفت تحصیلی بهتر (خانی و محمدی، ۱۳۹۴)، احساس امنیت و آرامش روانی برای زنان (مرادی و همکاران، ۱۳۹۹؛ گلی و همکاران، ۱۳۹۳؛ هاشمی و همکاران، ۱۳۹۳)، افزایش تحرک و ورزش در زنان (محمدی، ۱۴۰۰؛ هاشمی و همکاران، ۱۳۹۳)، رعایت موازین اسلامی با تفکیک جنسیتی (امامی، ۱۳۹۳؛ یاری و محمد نژاد، ۱۳۹۱) و افزایش امکانات تفریحی زنان (کیانی سلمی، ۱۳۹۹؛ کوثری، ۱۳۸۷) ذکر کرده‌اند؛ در مقابل برخی آن را بازتولید سلطه جنسیتی می‌دانند و آن را نوعی کنترل قلمداد می‌کنند (صفری و همکاران، ۱۳۹۹؛ توانا و شفیعی، ۱۳۹۴) و آن را یکی از تکنولوژی‌های سیاسی قدرت می‌دانند (علیخواه و شفیعی، ۱۳۹۳).

در همین راستا این مطالعه تلاش می‌کند تا بهره‌گیری از مطالعات انجام شده در یک دهه اخیر و نظرات کارشناسان و مجریان درگیر با پارک‌ها و مراکز ویژه بانوان به آسیب‌شناسی آنها دست‌زند و فرصت‌ها و چالش‌های این فضاها را شهری تک‌جنسیتی را واکاوی کند.

در حال حاضر در شهرهای مختلفی از جمله: مشهد، تبریز، کرج، تهران، ساری پارک بانوان وجود دارد.

پیشینه مطالعاتی

تحقیقاتی که در زمینه پارک بانوان صورت گرفته است، اغلب مربوط به یک دهه اخیر است. در این بخش تلاش شده است تا به طور خلاصه این مطالعات معرفی و مهم‌ترین نتایج آن‌ها ذکر شود.

جدول شماره ۱: شینه مطالعاتی بر حسب نام محقق، سال نشر، عنوان تحقیق و مهم‌ترین نتایج

محقق	سال نشر	عنوان تحقیق	مهم‌ترین نتایج
حامد حیاتی، لیدا نورمحمدی ده بالایی	۱۴۰۰	ارزیابی و سنجش عوامل امنیت زنان در پارک‌های شهری با تاکید بر بهره‌وری اجتماعی و امنیت محیطی (نمونه موردی: پارک کودک شهر ایلام).	شاخص‌های امنیت محیطی، اجتماعی، محیطی، نظارت، مدیریت، دسترسی و مبلمان به ترتیب را در ایمنی پارک مورد مطالعه دارند. از نظر کاربران امنیت محیطی و رفتارهای اجتماعی و محیطی جزء تاثیرگذارترین شاخص‌ها بر احساس امنیت بانوان در پارک است.
مریم محمدی	۱۴۰۰	سنجش تاثیرگذاری حمایت اجتماعی از زنان در انتخاب پارک بانوان و عمومی به منظور مشارکت در فعالیت ورزشی	در دو پارک بهشت مادران و ملت در منطقه ۳ شهرداری تهران، حمایت ایزاری دولت و حمایت اطلاعاتی ناکافی است، اما حمایت احساسی مناسبی توسط دوستان و خانواده وجود دارد. لایه‌های مختلف حمایت اجتماعی بر میزان فعالیت ورزشی زنان در پارک‌های شهری تاثیر دارند.
اسلام کرمی، مصطفی بصیری، علی زینالی عظیم	۱۳۹۹	تحلیل طراحی فضاهای شهری ایمن برای زنان براساس تعاملات اجتماعی مادر و کودک (پارک بانوان آن‌ا در تبریز)	در پارک بانوان آن‌ا در تبریز می‌توان با تغییراتی در طراحی از نظر ایمنی و نیازهای زنان امکان فعالیت همزمان مادر و کودک را فراهم کرد. همچنین محدودیت‌ها و فرصت‌هایی برای طراحی فضاهای پارک‌های بانوان به همین منظور وجود دارد.
مجتبی رفیعیان، ساغر جعفری	۱۳۹۹	سنجش رضایتمندی زنان از کیفیت فضاهای عمومی انحصاری با تاکید بر حس ایمنی نمونه مطالعاتی: پارک بوستان مادران، شهر جدید اندیشه	در بعد اجتماعی، شاخص میزان تعامل‌پذیری افراد در فضا و متغیر شبکه‌های گروهی زنان و در بعد عملکردی، میزان استفاده از فضا و در بعد محیط طبیعی، شاخص دسترسی به امکانات و تجهیزات محیطی و متغیر تاسیسات عمومی و بهداشتی و خدمات خاص برای بانوان بیشترین اهمیت را در افزایش رضایتمندی زنان براساس متغیرهای زمینه‌ای داشته است.
صدیقه کیانی سلمی	۱۳۹۹	بررسی و تبیین الگوی گذران اوقات فراغت، سنجش نگرش‌ها و شناسایی موانع در فضاهای گردشگری فراغتی ویژه بانوان (نمونه موردی: کاشان)	پنج عامل «فضای مجازی، ورزش و آموزش، سفر، فعالیت‌های خانگی و فعالیت‌های جمعی» تغییرات الگوی گذران اوقات فراغت بانوان کاشان را تبیین کنند. بانوان کاشانی نگرش مثبتی به شکل‌گیری فضاهای فراغتی ویژه بانوان داشته‌اند.
غلامرضا مرادی سیاسری، سارا کشگر، روح‌الله سالار، عباس قبادی	۱۳۹۹	عوامل موثر بر احساس امنیت فعالیت‌های ورزشی بانوان در پارک‌های شهر تهران	احساس امنیت جانی، احساس امنیت اجتماعی و احساس امنیت اخلاقی از عوامل مهم در فعالیت‌های ورزشی بانوان در پارک‌های شهر تهران تاثیر مستقیم متوسط به بالا دارند و میزان تاثیرگذاری احساس امنیت جانی از احساس امنیت اخلاقی بالاتر است.

محقق	سال نشر	عنوان تحقیق	مهم ترین نتایج
مرضیه صفری، علی شماعی، علی موحد، پروانه شاه حسینی	۱۳۹۹	تاثیر حضور در فضای زنانه بر حق زنان به شهر با نقش تعدیل گر انگیزه (مورد مطالعه: پارک‌های بانوان شهر اصفهان)	زنان به عنوان نیمی از جامعه، امکان بهره مندی برابر از فضاهای شهری را نسبت به مردان ندارند و در نتیجه فضاهای جنسیتی شکل می‌گیرند. نتایج تحقیق نشان داد حضور در فضای زنانه بر حق به شهر زنان تاثیرگذار است و متغیر امنیت و آشکاری و داشتن صدا در حق به شهر زنان نیز معنادار می‌باشند
نرگس محمودی، ابراهیم الیاسی	۱۳۹۹	بررسی مفهومی فضای پارک بانوان با رویکرد روانشناسی محیطی	یکی از مهم ترین عرصه‌ها، پارک‌ها و فضاهای سبز شهری هستند که نقش فعالی در سلامتی شهر و شهروندان ایفا می‌کنند. ایجاد پارک بانوان، با هدف الگویی در جهت بالابردن کیفیت زندگی بانوان به ارتقای سلامت افراد و راهگشایی برای معضلات شهری قرار می‌گیرد.
احمد آفتاب، نرمین رضازاده	۱۳۹۸	طراحی فضاهای شهری با ارزیابی نگرش جنسیتی (مطالعه موردی: پارک بانوان نرگس ارومیه)	تنها زنان خانه دار و مذهبی تمایل به استفاده از پارک‌های زنانه دارند؛ و دسته سوم زنان یعنی زنان شاغل جامعه و دسته چهارم یعنی زنانی با نگرش‌ها و گرایش‌های فمینیستی رغبتی برای استفاده از این گونه پارک‌ها را ندارند. لذا پروژه پارک بانوان در کوتاه مدت و با توجه به محدودیت‌های عرفی، برای استفاده آزادانه زنان از فضاهای عمومی، مطلوب به نظر می‌رسند، اما در بلندمدت به توزیع عادلانه فضاهای شهری کمک چندانی نخواهد کرد.
معصومه توانگر، الهام ویسی	۱۳۹۷	اولویت سنجی مکانی پارک بانوان با استفاده از روش دیمتل و آمار فضایی (نمونه موردی: کلانشهر اهواز)	مهمترین مساله در مکان‌یابی پارک‌ها، ضرورت‌های اجتماعی ویژگی‌های مخاطبان ایجاد پارک است. پارک بانوان نوعی از پارک‌های موضوعی شهری است که با توجه به نیازهای جسمانی و روحی-روانی بانوان طراحی و احداث می‌شود. بر اساس نتایج حاصل از تکنیک دیمتل، به ترتیب بیشترین وزن‌ها متعلق به شاخص‌های مرکزیت، دسترسی و امنیت می‌باشد.
میترا بیضایی، غنچه غروی	۱۳۹۸	بررسی مولفه‌های موثر بر حضور بانوان در فضاهای شهری و تحلیل اثرات تک جنسیتی شدن فضاها (نمونه پژوهش: بوستان بانوان ملت مشهد)	حضور زنان در شهر نه تنها برای خود آن‌ها دارای منافع جسمانی و روانی است که جامعه را نیز در کل می‌توانند از نقش حمایتی خود بهره مند سازند. از طرف دیگر باید گفت که تغییر نقش زنان در خانواده از شکل سنتی خود و افزایش حضور زنان در جامعه و تبدیل از شکل درون خانگی به برون خانگی نیازمند نگرش جدید در طراحی فضاهاست.
احمد حامی، الهام فهام، محمد مهدوی	۱۳۹۷	بررسی احساس امنیت بانوان در پارک بانوان شهر سهند تبریز با تاکید بر ارزش‌های فرهنگ اسلامی	اصلی ترین موانع امنیت در پارک بانوان دیده شدن از ساختمان‌های بلند و بایر بودن زمین‌های اطراف است. تاریکی و مراجعه مردان برای امور باغبانی و فنی و نگرانی از کودک نیز در درجه‌های بعدی اهمیت بوده است. توسعه کالبدی فضاهای اجتماعی و همچنین امکانات ورزشی می‌تواند در موفقیت پارک‌های بانوان نقش موثری ایفا کند.
احمد حامی، الهام فهام	۱۳۹۶	توسعه کالبدی پارک‌های بانوان بر اساس اولویت سنجی انگیزشی (پارک بانوان شهر سهند)	عامل اصلی در فراهم نمودن انگیزه مراجعه برای افراد، ورزش و استفاده از تجهیزات ورزشی و لاغری و رسیدن به تناسب اندام و بیکاری عامل مهم دیگر بانوان برای حضور در این پارک‌ها می‌باشد. هم چنین رهایی از تنهایی و گذران اوقات فراغت با اشخاص دیگر از جمله دوستان عوامل درونی موثر در مراجعه به پارک‌ها بوده است.
لیلا حبیبی، عامر نیک پور	۱۳۹۶	واکاوی نگرش زنان نسبت به شکل گیری فضاهای گردشگری-فراغتی مخصوص بانوان، مطالعه موردی: پارک بانوان شهر آمل	نتایج تحلیل نشان دهنده‌ی عدم رضایت کافی زنان از کیفیت فراغت خود و همچنین نگاه مثبت آنان به پدیده پارک‌های مخصوص بانوان می‌باشد. جهت گیری کلی نشان از وجود تقاضای زنان برای شکل گیری چنین فضاهایی برای گردشگری درون شهری و گذران اوقات فراغت دارد.

محقق	سال نشر	عنوان تحقیق	مهم ترین نتایج
سید هادی حسینی، داود سمیعی پور	۱۳۹۴	بررسی تطبیقی رضایت مندی زنان از پارک‌های شهری پارک بانوان حجاب و پارک مختلط ملت (مشهد)	رضایت مندی زنان از پارک بانوان حجاب مشهد اندکی بیش تر از پارک مختلط ملت بود، ولی تفاوت نمرات بین این دو پارک معنادار نبود. زنان با تحصیلات بیش تر و عالی نسبت به زنان دارای سطح تحصیلی پایین تر، رضایت مندی بیش تری از پارک‌های مختلط داشته اند. رضایت مندی زنان شاغل، محصلان و بازنشستگان در پارک بانوان، پایین تر از میانه نظری بود که نشان از فقدان رضایت آن‌ها از پارک بانوان دارد، در حالیکه رضایت مندی این سه گروه از پارک ملت که مختلط است، بالاتر از میانه نظری است.
میترا حبیبی، فرشته علی پور شجاعی	۱۳۹۴	بررسی تطبیقی فضاهای عمومی ویژه زنان با فضاهای عمومی شهری در میزان پاسخگویی به نیازهای بانوان نمونه موردی: پارک آب و آتش و بوستان بهشت مادران تهران	علی رغم نقش منطقه ای بوستان بهشت مادران، این بوستان در مقیاس محلی عمل کرده و به فضایی کارکردی جهت فعالیت‌های ورزشی با آزادی پوشش، تقلیل یافته است. همچنین با محدودبودن وقت زنان در انجام فعالیت‌های اختیاری و اجتماعی، تداوم استفاده از فضاهای عمومی ویژه، موجب کاهش زمان حضور زنان در دیگر فضاهای عمومی و کم‌رنگ شدن نقش و حضور آنان در شهر می‌شود. به نظرمی رسد فضاهای ویژه بانوان در پاسخگویی به نیازهای اجتماعی زنان با مشکل مواجه است.
احمد نادری، مهدی شهبازی، الهام اکبری	۱۳۹۳	تحلیل انسان شناختی ورزش زنان: مطالعه ای بر فعالیت‌های ورزشی در پارک‌های بانوان تهران	توسعه فضاهای ورزشی بانوان در سطح شهر تهران و افزایش سرانه ورزش بانوان در بعد جسمانی و روان شناختی موجب زیبایی و تناسب اندام، تقویت و درمان جسم، آرامش روان و اعصاب، افزایش اعتماد به نفس، تخلیه انرژی و عامل پیشگیری از استرس و افسردگی در زندگی روزمره می‌شود و نیز در بعد اجتماعی تاثیرات فراوانی بر زندگی اجتماعی بانوان دارد، به طوری که ورزش موجب جلوگیری از آسیب اجتماعی، افزایش تعاملات اجتماعی، گذران اوقات فراغت، کارایی در زندگی روزمره و سلامت و نشاط اجتماعی است.
رحیم حیدری چیانه، صفیه حاضری، راضیه تیموری، توحید احمدی	۱۳۹۳	سنجش میزان موفقیت پارک‌های بانوان از دیدگاه شهروندان (نمونه موردی: کلاتشهر تبریز)	یافته‌ها حاکی از موفقیت نسبی پارک‌های بانوان است. همچنین رابطه معناداری بین سن افراد، وضعیت تاهل و شغل آنان با میزان رضایتمندی از پارک بانوان وجود دارد.
علی گلی، شاهرخ زادولی خواجه، فاطمه زادولی	۱۳۹۳	ارزیابی نگرش جنسیتی در طراحی فضاهای شهری (مطالعه موردی: پارک بانوان شمس تبریز)	عواملی همانند طراحی مناسب فضای درونی پارک نسبت به اشرافیت ساختمان‌های مجاور، نحوه توزیع کاربری‌های مختلف در درون پارک (چیدمان عناصر)، مکان‌یابی و نحوه دسترسی به پارک و احساس امنیت و آرامش روانی در پارک با افزایش رضایتمندی پاسخگویان از حضور در پارک بانوان رابطه معناداری دارد.
رحیم حیدری، صفیه حاضری، شهریور روستایی، زهرا آربونی	۱۳۹۲	ارزیابی تناسب عملکردی پارک‌های بانوان با استفاده از مدل AHP (نمونه موردی: کلاتشهر تبریز)	پارک‌های بانوان موجود در تبریز تمام محدوده شهر را تحت پوشش قرار نمی دهند ولی این پارک‌ها از نظر سازگاری در وضعیت نسبتاً مناسبی قرار دارند. از نظر شاخص محرمیت وضعیت مناسبی ندارند و از ساختمان‌های مسکونی بلند مرتبه مجاور قابل مشاهده هستند. شاخص نیازهای بانوان نشان داد که این پارک‌ها در برآورده کردن نیازهای مختلف بانوان (همانند کاهش وزن و تناسب اندام، احساس آرامش، افزایش کارایی، افزایش روحیه شادی و نشاط، ایجاد و تقویت جمع‌های دوستانه، تقویت اعتماد به نفس، توانمند سازی) عملکرد مطلوبی داشته اند.
علی گلی، شاهرخ زادولی خواجه، فاطمه زادولی	۱۳۹۲	نگرش جنسیتی در طراحی فضاهای شهری (مطالعه موردی: پارک بانوان شمس تبریز)	بیشترین رضایت ساکنان از نحوه طراحی پارک بانوان شمس تبریز متعلق به متغیرهای طراحی مناسب فضای درونی پارک نسبت به اشرافیت ساختمان‌های مجاور، سرزندگی و شادابی به خاطر طراحی فضاهای درونی پارک، و میزان احساس امنیت و آرامش روانی در پارک است.

محقق	سال نشر	عنوان تحقیق	مهم ترین نتایج
فرشته حبیب، حسنعلی لقای، محبوبه جامعی فرد، حسین موسوی فاطمی	۱۳۹۰	پارک‌های موضوعی بانوان با رویکرد چند جانبه نگر	اکثر پارک‌های بانوان فاقد برنامه راهبردی اختصاصی هستند. برنامه‌ریزی و طراحی در پارک بانوان بر اساس دیدگاه‌های فرهنگی، اجتماعی - مشارکتی، فراغتی - تفریحی، بهداشتی و اقتصادی به عنوان یک بستر مناسب، جهت ارتقاء سطح کیفی زندگی اجتماعی بانوان، مناسب است.

مبانی نظری

از نظر لوفور فضا یک تولید اجتماعی و پدیده سیاسی است و اثرات سیاسی فضا صرفاً به مقاصد خودآگاه و ناخودآگاه طراحان یا در مفهوم لوفوری بازنمایی‌های فضایی یا فضای به فهم درآمده محدود نمی‌شود بلکه برعکس در تحلیل نهایی، رابطه کاربران با فضای زیسته یا فضاهای بازنمودی معنای سیاسی فضا را تعیین می‌بخشد (لوفور، ۱۹۹۱ به نقل از توانا و شفیع، ۱۳۹۵).

فضاهای عمومی شهری به عنوان ظرف رخدادهای فعالیت‌های ضروری، انتخابی و اجتماعی شهروندان؛ بستر تحقق حیات مدنی، تجلی کثرت‌گرایی و وجود تعاملات اجتماعی است و لزوم امکان حضور زنان در این فضاها، ضرورتی انکارناپذیر و غیرقابل اغماض در سنجش مطلوبیت آن‌ها تلقی می‌شود که فقدان آن، بنحوی معنادار، کاهش قابلیت عمومی بودن فضاهای شهری را موجب می‌گردد (حبیبی و علی پور شجاعی، ۱۳۹۴).

یکی از سیاست‌های دولتی و محلی برای افزایش و راحتی حضور زنان در فضای عمومی اختصاص فضاهای ویژه زنان است که خصوصاً در کشورهای اسلامی مورد استقبال واقع شده؛ اجرای این سیاست‌ها و برنامه‌ها، بحث‌ها و چالش‌های زیادی را در پی داشته است و موافقان و مخالفان زیادی دارد. موافقان بر ایجاد فضاهای خاص زنان در استفاده بهتر و بیشتر از امکانات شهری تأکید دارند و مخالفان جداسازی جنسیت را مصداق تبعیض و نادیده گرفتن حقوق زنان می‌دانند. هر دو عدالت جنسیتی را مدنظر خود قرار می‌دهند، عدالت جنسیتی به کیفیت برآیندها در سه بعد: قابلیت‌ها، معیشت و توانمندسازی اشاره می‌کند (سیگنو، ۲۰۱۳) که باید زمینه آن برای هر دو جنس فراهم شود. بر اساس این جهت‌گیری رسیدن به عدالت میان زنان و مردان به منظور تضمین دستیابی به توسعه پایدار ضروری است. آمارتیا سن با پیوندی که میان آزادی، عدالت و دموکراسی برقرار می‌کند، عاملیت بخشی به زنان را محور توسعه قرار می‌دهد. در این رویکرد، توسعه در درجه نخست باید با تمرکز بر توانمندسازی زنان، آزادی‌های ابزار آن‌ها را محقق سازد و در مرحله بعد، شرایط مناسب بیرونی را برای ابراز وجود و قدرت انتخاب‌گری آن‌ها فراهم کند (میروسی نیک، ۱۳۹۴).

از عدالت جنسیتی برداشت دوگانه وجود دارد، از یک طرف اختصاص فضاهای ویژه بانوان به حضور بیشتر آنان در جامعه کمک کرده و زمینه مشارکت آن‌ها را فراهم می‌کند؛ از طرف دیگر این دیدگاه وجود دارد گسترش دامنه تفکیک جنسیتی و جداسازی‌ها در جامعه از جمله دانشگاه‌ها، ادارات، وسایل حمل و نقل عمومی و مراکز تفریحی و ورزشی سبب می‌شود که بخشی از جامعه از داشتن برخی حقوق شهروندی محروم شوند و این مساله زمانی نمود بیش تری می‌یابد که بخش بزرگ این جداسازی قشر زنان را در بر می‌گیرد که این خود می‌تواند چالش برانگیز باشد.

روش تحقیق

با توجه به ماهیت موضوع و شناسایی ظرفیت‌ها و چالش‌ها از روش مطالعه اسنادی و تحقیق عملی - مشارکتی برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شده است. الگوی تحقیق عملی - مشارکتی به عنوان راه حلی است که در آن بر مشارکت مردم و "تحقیق از طریق مردم" به جای "تحقیق برای مردم" تأکید شده است. در این الگو، مردمی که به عنوان استفاده‌کننده از محیط، درگیر مسائل مرتبط با آن هستند و می‌توانند به خلق راه حل بپردازند، در تمامی مراحل تحقیق، با متخصصان رشته‌های مختلف علوم همگام

می‌شوند. تحقیق عملی مشارکتی به عنوان الگویی جدید برای استفاده مؤثر از دانشی پیشنهاد می‌شود که توسط اجتماع از طریق تلفیق طراحی، برنامه ریزی تحقیق و مشارکت خلق می‌شود (کفاشی، ۱۳۹۳). در روش اسنادی تلاش شده است تا از بین مطالعات تجربی صورت گرفته در یک دهه اخیر فراترکیب از نتایج بدست آید و در تحقیق عملی - مشارکتی نظر مجریان و کارشناسان این حوزه بررسی شده است.

متغیرهای اصلی این تحقیق شامل: نقاط قوت و ضعف، فرصت‌ها و تهدیدها برای تاثیرگذاری بهتر این فضاهاست. در بخش اسنادی ۲۲ مقاله علمی و پژوهشی در زمینه پارک‌ها و مراکز ویژه بانوان در ایران که در یک دهه اخیر منتشر شده اند، به شیوه نمونه گیری هدفمند از سایت مگیران انتخاب و مورد بررسی و جمع‌بندی قرار گرفتند. در تحقیق عملی - مشارکتی ۴۰ نفر به شیوه هدفمند در ۴ گروه: الف- پیمانکاران و بهره برداران پارک‌ها و مراکز بانوان؛ ب- مدیران امور بانوان مناطق ۲۲ گانه تهران؛ ج- مدیران پارک‌ها و مراکز بانوان؛ و د- تشکل‌های غیردولتی فعال در پارک‌ها و مراکز بانوان نفر در ۴ گروه تخصصی مربوط به مراکز بانوان شهرداری در قالب مصاحبه‌های گروهی و هم اندیشی متقابل به تبادل اطلاعات پرداختند که محقق به عنوان شرکت کننده در این تحقیق مشارکت کرده است.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در روش اسنادی، تحلیل محتوای کیفی و در روش تحقیق عملی و مشارکتی، تحلیل سوات^۱ (SWOT)^۲ بوده است.

یافته‌ها

الف - تحلیل پیشینه‌های تجربی

در بخش پیشینه مطالعاتی، به ۲۲ تحقیق و مطالعه در خصوص پارک بانوان اشاره شد، در ادامه در جدول شماره ۲ و ۳، جمع بندی نتایج آن‌ها در مورد: اهداف و کارکردها، ملاحظات پارک و عوامل تاثیرگذار بر استفاده از پارک‌های بانوان آورده شده است.

جدول شماره ۲: جمع بندی نتایج پیشینه مطالعاتی

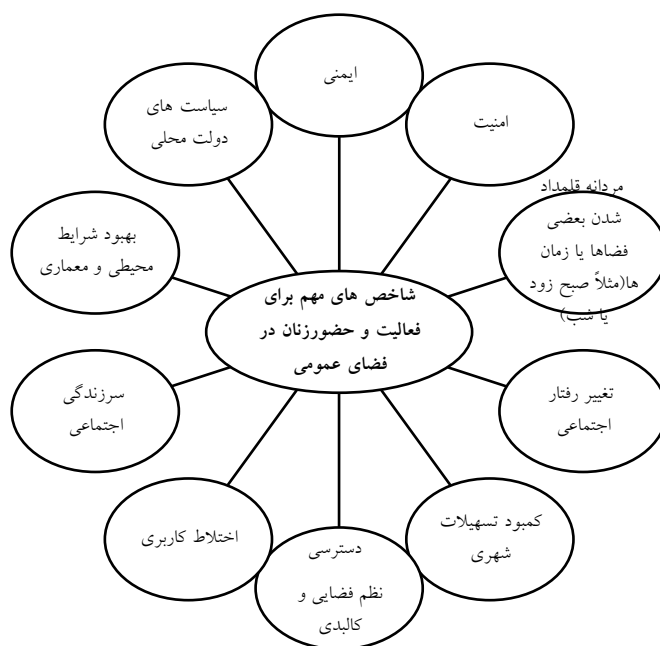
<ul style="list-style-type: none"> - بهبود کیفیت زندگی بانوان - ارتقای سلامت - تقویت نشاط - تسهیل فعالیت‌های ورزشی - گذران اوقات فراغت - لاغری و رسیدن به تناسب اندام - تسکین و آرامش بخشی - افزایش اعتماد به نفس - تخلیه انرژی - کمک به پیشگیری از استرس و افسردگی در زندگی روزمره - افزایش تعاملات اجتماعی - ایجاد و تقویت جمع‌های دوستانه 	<p>اهداف و کارکردهای پارک بانوان</p>
<ul style="list-style-type: none"> - عدم تمایل همه بانوان به استفاده از پارک (تمایل بیشتر زنان خانه دار و مذهبی و تمایل کمتر زنان شاغل جامعه و زنانی با نگرش‌ها و گرایش‌های فمینیستی) 	<p>ملاحظات</p>

^۱ تجزیه و تحلیل SWOT یکی از ابزارهای ساده و در عین حال قدرتمند جهت تدوین استراتژی است. تجزیه و تحلیل SWOT کمک می‌کند با در نظر گرفتن تمامی نقاط قوت و ضعف و همچنین فرصت‌ها و تهدیدهایی که وجود دارد، یک استراتژی قوی تدوین شود

^۲ فرصت (Opportunity) تهدید (Threat) قوت (Strength) ضعف (Weakness)

<ul style="list-style-type: none"> - عدم کمک به توزیع عادلانه فضاهای شهری در درازمدت (استفاده آزادانه زنان از فضاهای عمومی در کوتاه مدت با توجه به محدودیت‌های عرفی) - رضایت بیشتر بانوان از پارک‌های مختلط - تقلیل کارکردهای پارک به فعالیت‌های ورزشی

عوامل مختلفی بر حضور زنان و فعالیت آن‌ها در فضای عمومی تأثیرات گذارند که بخشی به هنجارهای فرهنگی، فضای جامعه و برنامه‌های دولتی و شهری و بخشی از آن به معماری، کاربری، طراحی و بخشی نیز به عواملی چون امنیت و ایمنی مرتبط است که در ادامه، برخی از مهم‌ترین شاخص‌ها در شکل زیر آورده شده است.

جدول شماره ۳: عوامل تأثیرگذار بر استفاده از پارک بانوان

عوامل تأثیرگذار بر استفاده از پارک بانوان		
عوامل خانوادگی و اجتماعی	عوامل فردی و بین فردی	عوامل مربوط به پارک
<ul style="list-style-type: none"> - میزان حمایت اجتماعی و همراهی خانواده و جامعه - حمایت رسانه - رفتارهای اجتماعی و محیطی 	<ul style="list-style-type: none"> - میزان تعامل پذیری افراد - شبکه‌های گروهی زنان - احساس تعلق - عدم رضایت کافی زنان از کیفیت فراغت خود - سن، درآمد، شغل و تحصیلات - دسترسی فرد به سایر برنامه‌های اوقات فراغت - نیاز بانوان به فراغت و ورزش - نگرش به پارک‌های تک‌جنسیتی 	<ul style="list-style-type: none"> - مکان یابی و نحوه دسترسی به پارک / مرکزیت - احساس امنیت - ایمنی/شیب زمین - توسعه کالبدی فضاهای اجتماعی - آسایش و منظر - اجتماع پذیری - طراحی مناسب فضای درونی پارک نسبت به اشرافیت ساختمان‌های مجاور/محرمیت - نحوه توزیع کاربری‌های مختلف در درون پارک (چیدمان عناصر) - احساس امنیت و آرامش روانی در پارک - استفاده و دسترسی به فضاها و فعالیت‌ها و ایجاد، تعمیر، اصلاح و مدیریت آن‌ها - فعالیت‌ها و خدمات مادر و کودک

ب- تحلیل سوات بر اساس یافته‌های تحقیق

در تحقیق عملی - مشارکتی، ۴ گروه مرتبط با پارک‌ها و مراکز بانوان شهرداری (پیمانکاران و بهره برداران پارک‌ها و مراکز بانوان / مدیران امور بانوان مناطق ۲۲ گانه تهران / مدیران پارک‌ها و مراکز بانوان / تشکل‌های غیردولتی فعال در پارک‌ها و مراکز بانوان) به ارائه نقطه نظرات خود پرداختند. موارد اشاره شده در قالب تحلیل سوات یا SWOT در ادامه آمده است. در ادامه مهم ترین نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پارک بانوان ریحانه بر اساس کلیه نتایج تحقیق ارائه شده است.

جدول شماره ۴: ماتریس SWOT بر اساس یافته‌های تحقیق

نقاط ضعف (مربوط به پارک‌های بانوان و شهرداری)	نقاط قوت (مربوط به پارک‌های بانوان و شهرداری)
<ul style="list-style-type: none"> - تعامل نامناسب بهره بردار و شهرداری در زمینه زمان، خواسته‌های بهره بردار، یک طرفه بودن قرارداد، بروکراسی زیاد و سردرگمی زیاد بهره بردار - تضاد منافع بهره بردار با بخش اداری مستقر در پارک‌ها و مراکز بانوان - تبلیغات کم و نامناسب در خصوص پارک بانوان/آشنایی کم/مخاطبان محدود - عدم نیازسنجی خدمات و برنامه‌ها - هویت سازی ناکافی و غیرتخصصی پارک - کم توجهی به بعد اجتماعی و فرهنگی در خدمات نسبت به بعد ورزشی و تفریحی - نگاه حاشیه ای و شعاری به زنان و برنامه‌های اجتماعی و فرهنگی - عدم بومی سازی خدمات و اجرای الگویی تکراری در این زمینه - عدم وجود رویکرد واحد در تصمیمات و برنامه‌های اجرایی و تغییرات مدیریتی و نگاه سیاسی به پارک‌های بانوان - عدم امکان استفاده خانوادگی از پارک در راستای تحکیم خانواده 	<ul style="list-style-type: none"> - وجود ساختارهای اداری و مالی مرتبط به امور بانوان - وجود دستورالعمل‌ها، قوانین مربوط به اختصاص بودجه و اجرای برنامه‌های مخصوص بانوان - اختصاص فضاهای مخصوص استفاده بانوان - وجود توانمندی‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و افراد و گروه‌های متخصص همکار با شهرداری - تسهیل استفاده از فضاها خصوصاً برای مادران - استقبال زنان از طرح‌های ویژه بانوان مثل " بیمه بانوان سرپرست خانوار، مشاغل‌های خانگی، بازارچه‌ها فصلی و دائمی، واگن ویژه بانوان در مترو و نظایر آن - امکان استفاده اقشار متوسط و پایین از پارک و خدمات آن
تهدیدها (مربوط به خارج از پارک بانوان و شهرداری)	فرصت‌ها (مربوط به خارج از پارک بانوان و شهرداری)
<ul style="list-style-type: none"> - کاهش اعتماد اجتماعی به شهرداری و نهادهای دولتی - اولویت نداشتن موضوعات زنان برای جامعه و نهادها - عدم توجه کافی به مسائل اجتماعی و فرهنگی - نگرش منفی در بخشی از جامعه در خصوص تفکیک جنسیتی در فضاهای شهری - جدایی اعضای خانواده از یکدیگر (با توجه به فرهنگ گذران اوقات فراغت به صورت خانوادگی در جامعه) - کمک به توسعه جداسازی جنسیتی - عدم بستر سازی مناسب برای استفاده از پارک بانوان در جامعه - وجود محدودیت‌های قانونی، عرفی و مذهبی برای ورزش و تفریح بانوان - خلاء شادی و فقر تحرکی شدید در بانوان - عدم وجود رویکرد واحد در تصمیمات و برنامه‌های اجرایی و تغییرات مدیریتی و نگاه سیاسی به پارک‌های بانوان 	<ul style="list-style-type: none"> - نیاز و علاقه بانوان به فضای مخصوص بانوان - مطالبه گری اجتماعی در زمینه فضاهای شهری مخصوص بانوان - اعتماد و احساس امنیت زنان در پارک‌های بانوان - نگرش مثبت به پارک‌های بانوان و در نظر گرفتن کارکردهای مثبت در گروه زیادی از زنان - امکان استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی

استراتژی یا راهبرد نوعی برنامه است که برای نیل به مقاصد و اهداف اصلی سازمان تدوین می‌شود و تعیین کننده نوع خدمات یا محصولاتی است که سازمان به جامعه عرضه می‌کند و الگوی نحوه پاسخ‌گویی سازمان به محیط را شکل می‌دهد. بر این اساس،

در این مطالعه با بهره‌گیری از پیشینه‌های نظری، تجربی و مطالعاتی و همچنین اطلاعات گردآوری شده، راهبردها به شرح ذیل تنظیم شده است. در ادامه برخی راهبردها برای استفاده بیشتر از فضاهای ویژه بانوان چون پارک‌ها شاره شده است:

- ❖ تسهیل دسترسی به مراکز و پارک‌های بانوان
- ❖ آگاهسازی در خصوص پارک و امکانات و برنامه‌های آن
- ❖ افزایش پویایی و هویت سازی برای پارک‌ها و مراکز بانوان
- ❖ توسعه خدمات و فعالیت‌های پارک
- ❖ توجه ویژه به گروه‌های خاص (بانوان مادر، معلول، سالمند، کودک، کم درآمد و...) در برنامه‌ها و خدمات پارک
- ❖ کاهش تضاد منافع و تشریک مساعی بین بهره بردار و شهرداری

نتیجه‌گیری

در سال‌های اخیر در جهت کاهش محدودیت‌های جنسیتی و سهم بیشتر زنان از فضای شهری، برخی فضاها چون پارک یا برخی مراکز در تهران و برخی شهرستان‌ها زنانه تعریف شده اند و در آن راستا فعالیت می‌کنند. با توجه به یافته‌های تحقیق اهداف و کارکردهای این فضاها غالباً در راستای ارتقای سلامت و گذران اوقات فراغت زنان بوده است. در مجموع به نظر می‌رسد زنان از این فضاها رضایت دارند، هرچند تمام گروه‌های زنان تمایل یکسانی برای استفاده از این فضاها ندارند و تقلیل کاربری‌ها و عدم تنوع فعالیت‌ها در این مراکز نیز چالش برانگیز است و در کنار آن برخی نگرش‌های اجتماعی مطالبه‌گرا نیز در خصوص استفاده زنان از فضاهای شهری بیشتر در صورت فرآیند جنسیتی بودن را گوشزد می‌کنند. در این میان ویژگی‌های این پارک‌ها و مراکز (مثل مکان‌یابی، اجتماع‌پذیری، احساس امنیت و توزیع کاربری‌ها و نظایر آن)، عوامل فردی و میان فردی (مثل ویژگی‌های زنان و روابط اجتماعی آنها) و عوامل خانوادگی و اجتماعی (مثل حمایت و تشویق خانواده و رسانه و جامعه) بر استفاده از این فضاها تاثیرگذار است. وجود ساختارهای اداری و مالی و اختصاص فضا و امکانات از نقاط قوت؛ عدم نیازسنجی خدمات و برنامه‌ها و نگاه شعاری و تبلیغاتی و بومی نبودن خدمات و برنامه‌ها از نقاط ضعف این پارک‌ها و مراکز است.

فرصت‌های موجود نیاز، علاقه و رضایت زنان، اعتماد به این فضاها و مطالبه‌گری در این خصوص است و تهدیدهای اشاره شده به کاهش اعتماد عمومی به شهرداری و نهادهای دولتی، اولویت نبودن زنان و مسائل اجتماعی و فرهنگی در برنامه‌ها و سیاست‌های اجرایی، کمک به توسعه جداسازی جنسیتی است.

در مجموع به نظر می‌رسد که توسعه فضاهای شهری زنانه با توجه به محدودیت‌های عرفی و مذهبی مورد نیاز و رضایت زنان است، ولیکن با توجه به عدم استفاده تمامی گروه‌های زنان و علاقه بیشتر به استفاده بیشتر از فضاهای دوجنسیتی که خصوصاً همراهی خانواده را می‌تواند به همراه داشته باشد، این مراکز در صورتی با استقبال و همراهی زنان در طی زمان مواجه خواهد بود که فضاها بجای تک جنسیتی به فضاهای دوستدار کودک و خانواده پیش رود و همه گروه‌های اجتماعی از جمله زنان بتوانند در امنیت و ایمنی لازم از آن بهره ببرند، گر نه به نوعی هدر رفت فضاها و عدم رضایت شهروندان می‌انجامد.

منابع

۱. امامی راد. ا. (۱۳۹۳). "بررسی فقهی تفکیک جنسیتی". دو فصلنامه مطالعات فقه تربیتی ۱: ۱۳۷-۱۱۱
۲. با عزم، ریحانه؛ سفیری، خدیجه؛ میرزایی، خلیل و کلاتری، عبدالحسین (۱۴۰۱). ادراک زنان پیرامون فضا شهر تهران. مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱۴: ۱۸۷-۲۰۱

۳. بیضایی، میترا و غروی، غنچه (۱۳۹۷). بررسی مولفه‌های موثر بر حضور بانوان در فضاهای شهری و تحلیل اثرات تک جنسیتی شدن فضاها (نمونه پژوهش: بوستان بانوان ملت مشهد). مجله جغرافیا و روابط انسانی، پیاپی ۳۷: ۸۱۹-۸۳۸
۴. توانا، س. شفیع، م. (۱۳۹۴). "تفکیک جنسیتی در فضای شهری: مطالعه بوستان بهشت مادران تهران". مجله جامعه شناسی ایران. ۱۳۴-۱۰۷: ۴۹
۵. توانگر، معصومه و ویسی، الهام (۱۳۹۷). اولویت سنجی مکانی پارک بانوان با استفاده از روش دیمتل و آمار فضایی (نمونه موردی: کلانشهر اهواز). نشریه جغرافیا و برنامه ریزی شهری چشم انداز زاگرس، پیاپی ۳۵: ۳۱-۶۲
۶. حامی، احمد؛ فهام، الهام، مهدوی، محمد (۱۳۹۷). بررسی احساس امنیت بانوان در پارک بانوان شهر سهند تبریز با تاکید بر ارزش‌های فرهنگ اسلامی. فصلنامه زن در فرهنگ و هنر (پژوهش زنان)، ۱۰(۳): ۳۹۹-۴۱۳
۷. حامی، احمد؛ فهام، الهام (۱۳۹۶). توسعه کالبدی پارک‌های بانوان بر اساس اولویت سنجی انگیزشی (پارک بانوان شهر سهند). فصلنامه برنامه ریزی توسعه کالبدی، پیاپی ۸: ۵۶-۶۵
۸. حبیب، فرشته؛ لقایی، حسنعلی؛ جامعی فرد، محبوبه؛ موسوی فاطمی، حسین (۱۳۹۰). پارک‌های موضوعی بانوان با رویکرد چند جانبه نگر. نشریه معماری و شهرسازی آرمان شهر، پیاپی ۶: ۷۵
۹. حبیبی، لیلا و نیک پور، عامر (۱۳۹۶). واکاوی نگرش زنان نسبت به شکل‌گیری فضاهای گردشگری-فراغتی مخصوص بانوان، مطالعه موردی: پارک بانوان شهر آمل. نشریه برنامه ریزی و توسعه گردشگری، پیاپی ۲۱: ۹۶-۱۱۵
۱۰. حبیبی، میترا و فرشته علی پور شجاعی (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی فضاهای عمومی ویژه زنان با فضاهای عمومی شهری در میزان پاسخگویی به نیازهای بانوان نمونه موردی: پارک آب و آتش و بوستان بهشت مادران تهران. فصلنامه هنرهای زیبا - معماری و شهرسازی، ۲۰(۱): ۱۷-۳۰
۱۱. حسینی، سیدهدای؛ سمیعی پور، داود (۱۳۹۴). بررسی تطبیقی رضایت مندی زنان از پارک‌های شهری پارک بانوان حجاب و پارک مختلط ملت (مشهد). فصلنامه مطالعات اجتماعی - روان شناختی زنان، شماره ۳ (پیاپی ۴۴: ۴۳-۷۶
۱۲. حیاتی، حامد؛ نورمحمدی ده بالایی، لیدا (۱۴۰۰). ارزیابی و سنجش عوامل امنیت زنان در پارک‌های شهری با تاکید بر بهره‌وری اجتماعی و امنیت محیطی (نمونه موردی: پارک کودک شهر ایلام). فصلنامه مطالعات امنیت اجتماعی ۱۲(۱): ۱۱۵-۱۴۰
۱۳. حیدری، رحیم؛ حاضری، صفیه؛ تیموری، راضیه؛ احمدی، توحید (۱۳۹۳). سنجش میزان موفقیت پارک‌های بانوان از دیدگاه شهروندان نمونه موردی: کلانشهر تبریز. فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، پیاپی ۲۰: ۱۲۷-۱۴۲
۱۴. حیدری، رحیم؛ حاضری، صفیه؛ روستایی، شهریور و آربونی، زهرا (۱۳۹۲). ارزیابی تناسب عملکردی پارک‌های بانوان با استفاده از مدل AHP (نمونه موردی: کلانشهر تبریز). فصلنامه برنامه ریزی منطقه‌ای، پیاپی ۱۲: ۲۱-۳۴
۱۵. خانی، م ح و محمدی. م. (۱۳۹۴). نقش تفکیک جنسیتی بر پیشرفت تحصیلی و مقبولیت اجتماعی در مدارس ابتدایی. مجله پژوهش‌های تربیتی ۳۰: ۱۰۵-۱۲۰
۱۶. رفیعیان، مجتبی و جعفری، ساغر (۱۳۹۹). سنجش رضایتمندی زنان از کیفیت فضاهای عمومی انحصاری با تاکید بر حس ایمنی نمونه مطالعاتی: پارک بوستان مادران، شهر جدید اندیشه، تهران. مجله پژوهش‌های راهبردی مسائل اجتماعی ایران، ۱۳۳(۱): ۱۵۸-۱۳۳
۱۷. روشن، ش. مددی، ح و کتابچی، ع. (۱۳۹۴). بررسی نقش کیفیت فضاهای شهری بر حضور زنان در فضاهای عمومی، مورد مطالعه: پارک‌های شهری شیراز. همایش زن، معماری و شهر. تهران.

۱۸. سلیمانی، علیرضا؛ آفتاب، احمد؛ رضازاده، نرمین (۱۳۹۸). طراحی فضاهای شهری با ارزیابی نگرش جنسیتی (مطالعه موردی: پارک بانوان نرگس ارومیه). فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)، ۹(۲): ۱۵۷-۱۷۷
۱۹. صفری، مرضیه؛ شماعتی، علی؛ موحد، موحد و شاه حسینی، پروانه (۱۳۹۹). تاثیر حضور در فضای زنانه بر حق زنان به شهر با نقش تعدیل گر انگیزه (مورد مطالعه: پارک‌های بانوان شهر اصفهان). نشریه توسعه محلی (روستایی - شهری)، ۱۲(۲): ۴۱۵-۴۴۵
۲۰. علیخواه، م و شفیع، م. (۱۳۹۳). "فضا و بازتولید قدرت (مطالعه ای درباره تفکیک جنسیتی در دانشگاه های تهران)". فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران. ۲۵: ۱۲۲-۹۵
۲۱. فلاح، م و کاوه، ت. (۱۳۹۴). نقدی بر فضاهای شهری مردانه و ارائه راهکارهایی جهت مناسب سازی فضاهای شهری. همایش زن، معماری و شهر. تهران.
۲۲. نادری، احمد؛ شهبازی، مهدی؛ اکبری، الهام (۱۳۹۳). تحلیل انسان شناختی ورزش زنان: مطالعه ای بر فعالیت‌های ورزشی در پارک‌های بانوان تهران. نشریه پژوهش‌های انسان شناسی ایران، ۴(۲): ۵۱-۶۸
۲۳. کرمی، اسلام؛ بصیری، مصطفی؛ زینالی عظیم، علی (۱۳۹۹). تحلیل طراحی فضاهای شهری ایمن برای زنان براساس تعاملات اجتماعی مادر و کودک (پارک بانوان آنا در تبریز). مجله شهر ایمن، پیاپی ۱۱: ۵
۲۴. کوثری، س. (۱۳۸۷). "بررسی نظرات و پیشنهادهای مراجعه کنندگان و ساکنین حوالی پارک در خصوص بوستان بهشت مادران". اداره مطالعات اجتماعی و فرهنگی شهرداری تهران.
۲۵. کیانی سلمی، صدیقه (۱۳۹۹). بررسی و تبیین الگوی گذران اوقات فراغت، سنجش نگرش‌ها و شناسایی موانع در فضاهای گردشگری فراغتی ویژه بانوان (نمونه موردی: کاشان). مجله پژوهش‌های انتظامی - اجتماعی زنان و خانواده، ۸(۲): ۴۹۳-۵۲۲
۲۶. گلی، علی؛ زادولی خواجه، شاهرخ و زادولی، فاطمه (۱۳۹۳). ارزیابی نگرش جنسیتی در طراحی فضاهای شهری (مطالعه موردی: پارک بانوان شمس تبریز). فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، پیاپی ۲۳: ۲۵
۲۷. گلی، علی؛ زادولی خواجه، علی؛ زادولی، فاطمه (۱۳۹۲). نگرش جنسیتی در طراحی فضاهای شهری (مطالعه موردی: پارک بانوان شمس تبریز). فصلنامه زن در توسعه و سیاست ۱۱(۲): ۱۷۱
۲۸. محمدی، فاطمه (۱۴۰۰). سنجش تاثیرگذاری حمایت اجتماعی از زنان در انتخاب پارک بانوان و عمومی به منظور مشارکت در فعالیت ورزشی. نشریه مطالعات ساختار و کارکرد شهری، پیاپی ۲۷: ۲۰۱-۲۳۸
۲۹. محمودی، نرگس؛ الیاسی، ابراهیم (۱۳۹۹). بررسی مفهومی فضای پارک بانوان با رویکرد روانشناسی محیطی. مجله جغرافیا و روابط انسانی ۳(۱): ۳۱۳-۳۳۰
۳۰. مجنی، م ت. جویباری، م. ثناگو، ا. عراقیان مجرد، ف. جنتی، م و دوران‌دیش، م. (۱۳۹۵). "بررسی نگرش دانشجویان به طرح تفکیک جنسیتی در دانشگاه های استان گلستان" نشریه توسعه پرستاری در سلامت ۷(۱۳):
۳۱. مرادی سیاسی، غلامرضا؛ کشگر، سارا؛ سالار، روح الله؛ قبادی، عباس (۱۳۹۹). عوامل موثر بر احساس امنیت فعالیت‌های ورزشی بانوان در پارک‌های شهر تهران. پژوهش نامه نظم و امنیت انتظامی، ۱۳(۲): ۱۰۱-۱۲۲
۳۲. میروسی نیک، ص. (۱۳۹۴). "توسعه انسانی و عدالت جنسیتی در رویکرد قابلیت آماریا سن". فصلنامه مطالعات میان رشته ای در علوم انسانی. ۷(۴): ۷۲-۴۷
۳۳. هاشمی تپله نویی، ملیحه. میر غلامی، مرتضی و رفیعان، مجتبی. (۱۳۹۳). "سنجش رضایتمندی زنان از پارک های بانوان (مطالعه موردی: پارک های بانوان تبریز)". فصلنامه هویت شهر. ۱۹: ۴۹-۶۲
۳۴. نادری، س. (۱۳۹۲). در آمدی بر روایت زنانه از شهر. انتشارات تپسا. چاپ اول. تهران

۳۵. یاری، ش. محمد نژاد حبیب. (۱۳۹۱). " بررسی ابعاد و پیامدهای طرح تفکیک جنسیتی دانشجویان در دانشگاه‌ها و راهکارهای اجرای طرح: مجله فرهنگ در دانشگاه اسلامی ۲(۴): ۶۲۵-۶۴۸.
36. İnce Güney, Y. & Sema Kubat, A. (2105). Gender and urban space- The case of Sharjah, UAE. the 10th International Space Syntax Symposium.
37. Lambrick, M. & Travers, K. (2014). Women's Safety Audits: What Works and Where?. UN-Habitat Safer Cities Programme.
38. Seguino, S. (2013). Toward Gender Justice: Confronting Stratification and Unequal Power. Multidisciplinary Journal of Gender Studies. 2(1):1-36